

„Néhány ember tartja a homlokzatot, hogy össze ne dőljön”

Beszélgetés Gyurgyák Jánossal,
a Századvég Kiadó igazgatójával

– Hozzájárultál hogy lehozzuk nagy visszhangot kiváltott előadásodat (3K, szeptember) arról, hogyan csináljunk pontosabban ne csináljunk könyvkiadót. Előadásod remek és élő cáfolata azonban maga a Századvég Kiadó. Hogyan oldod fel a logikai ellentmondást. Direkte azért jöttünk hozzád, hogy megtudjuk, mi a titka a Századvégnek.

– Egy ősrégi mondással válaszolhatnék: navigare necesse est. Hajóznunk és majd elválik. Bármily képtelen is a magyar könyvkiadás helyzete, azért néhányan még hajóznak. Addig kell és lehet ezt csinálni, amíg nem jön a gazdasági csőd. A könyvkiadás jelenlegi helyzetét egy olyan házéhoz tudnám hasonlítani, amelynek gyönyörű a

homlokzata, remekek a stukkói, de ha bemegyünk a kapun, kiderül, hogy belül nincs semmi. Néhány ember, aki rátette az életét erre a szakmára, nekidől a homlokzatnak és tartja, hogy össze ne dőljön. Hogy a Századvég mégiscsak a felszínen tud maradni az közgazdasági nonszensz. Minden normális ember tudja, hogy csak olyasmibe szabad befektetni, ami nagyobb profitot hoz, mint az átlag kamatláb. Ha nem hoz annyit, akkor a pénzt bankba kell tenni. Nos, a könyvkiadásba nem lenne szabad egy fillért sem befektetni, ha követjük a közgazdasági racionalizmust. Az értékes könyvek esetében minusz a profitráta. A cél tehát nem a nyereség, hanem a nullszaldó. Ehhez a támogatások révén lehet eljutni. Ezek most, a mi esetünkben az összköltség egynegyedét jelentik. Az éves költségvetés háromnegyed része jön be a piacról. Persze ez az egynegyed csak relatíve jó mutató számunkra. Valójában ez még mindig hihetelenül magas arány. A célunk az, hogy elérjük a nullszaldót. 89–90-ben még úgy láttam, hogy ez két-három éven belül megvalósítható. Ma már azt hiszem, hogy talán 97–98-ban érheti el ezt a Századvég. Addig tehát élnünk kell a támogatásokkal. Ezek egyébként sokfélék. Nagyságrendben a Magyar Könyv Alapítvány és a Soros Alapítvány vezetnek, ők adják a nekünk jutó támogatások 70–80 százalékát. A fennmaradó 30–20

százalékot a legkülönbözőbb forrásokból, alapítványokból, ismerőseinktől, barátainktól stb. kapjuk.

Persze ez a homlokzat, ez a szép díszlet menthetetlenül össze fog omlani, ha a magyar gazdaságban nem következik be strukturális átalakulás. Persze strukturális átalakulásra gondolnék-vágynék a könyvszakmában is. Azokból az információkból, amelyek Nyugaton minden kiadó számára rendelkezésre állnak, nálunk szinte semmi nincs. Nem tudjuk mi fog megjelenni, hol lesz kapható. Megoldatlan a felhalmozódott készletek helyzete, az érdekvédelem, a kamara ügye stb. Mindez azonban megoldható, nem könnyen ugyan, de megoldható. Az alapvető problémánk viszont az, hogy nincs fizetőképes kereslet. Becslésem szerint ma Magyarországon az értékes könyveket olvasók száma mintegy ötvenezer ember, a lakosság fél százaléka. Dehát ezek mindegyike nem vesz meg minden jó könyvet, és ebből az következik, hogy tudományos könyvek esetében a példányszám 400 és 1500, történelmi műveknél mintegy 1000–1500, szépirodalmi, társadalomtudományi könyveknél 1000 és 3000 között mozog. Mivel a ráfordítások magasabbak, mint a bevételek, egy könyvnek, hogy nyereséges legyen, minimum 5000 példányban kell megjelennie. Jelenleg, a Századvég esetében egyedül a klasszikusok érik el ezt a példányszámot. Minden más kiadványunk az ötezres határ alatt marad.

– *Ez tehát azt jelenti, hogy ameddig az olvasó értelmiség nem tudja összeszedni magát anyagilag, addig az összeomlás elkerülhetetlen. A fizetőképes keresletben kell beállnia egy forradalmi változásnak.*

– Így gondolom. Ha a szélesebb értelemben vett közép réteg nem fog megerősödni, akkor két dolog történhet. Vagy összeomlik az a bizonyos homlokzat, vagy pedig tartható még egy rövid ideig. Ebből a zsákutcából kétfelé lehet kitörni. Folyamatosan emelni az árakat, és ezzel egy időben, de kisebb mértékben esetleg csökkenhet a példányszám – én ezt optimista variációnak tartom –, vagy valami módon emelni a példányszámokat. Ez azonban a gazdasági helyzet stabil javulását feltételezi, vagyis még optimistább álláspont.

Tudni kell ehhez azt is, hogy – éppen mivel nincs fizetőképes kereslet – a magyar árak meglehetősen nyomottak. A magyar nyomdai árak húsz-harminc százalékkal vannak a világszint alatt, igaz, húsz-harminc százalékkal magasabbak, mint a Távol-Keletiek. A könyvárak a Nyugatiaknak kb. a felét jelentik, sokszor még kevesebbet. Egy paperback Magyarországon 420 forint, azaz 4 dollár, Nyugaton pontosan a duplája vagy még több, mintegy 8–12 dollár, ráadásul a nyugati sokszor rosszabb minőségű. Egy keménytáblás klasszikus Magyarországon kb. 5–600 forint, Nyugaton húsz dollár fölött kapható. A tankönyvek esetében – márpedig a Századvég sok tankönyvet ad ki – az arányok még sokkal rosszabbak. Persze nem gondolom, hogy nálunk olcsók, kivált a fizetőképes kereslethez viszonyítva olcsók a könyvek. Csak azt, hogy nálunk még mindig van a ráfordításokhoz képest egy olyan 50–40–30 százalékos rés. Persze a kis példányszámú könyveknél. A nagy példányszámúaknál a ráfordítás azonos a Nyugattal.

– *A két világháború közt a kisebb kiadók is jól megélték. Volt egy olyan középosztály, amelyik olvasott. Ma az a legszomorúbb, hogy akinek pénze van, az nem olvas.*

– Érdeemes lenne egyszer megnézni, hogy milyen volt az árstruktúra a két világháború között, tehát hogyan alakultak a könyvárak és a példányszámok a

fizetőképes kereslethez képest. Úgy tudom, hogy a példányszámok akkor sem voltak magasak, de volt a kiadott példányszámokra fizetőképes kereslet.

– *Szerepe lehetett ebben annak is, hogy sokkal rugalmasabban működött a nyomdaipar. A kereslettől függően újra- és újransomták a könyveket.*

– Nem biztos, hogy most rugalmatlan. Én a nyomdai oldalon látom a legkevesebb problémát. A kelet-európai nexusok miatt itt nagyon nagy a nyomdai kapacitás, és erre még 85-től ráépült a nagyon mozgékony kisvállalkozások rétege. E kettő együttes hatására itt valóban piaci viszonyok alakultak ki, van árverseny is. Ha valaki ügyes, le tud menni árban. Dehát ennek ellenére sem lehet növelni a példányszámot, és persze az árakat sem. Hiszen akik mindennek ellenére megmaradtak a könyvvásárlásnál, rettentően elszegényedtek. Egyetemi hallgatók, kutatóintézeti dolgozók, könyvtári, múzeumi, közgyűjteményi értelmiségiek stb., ők alkotják azt az ötvenezer embert, akiről szóltam. Ha ők nem vásárolnák a könyvet lehetőségeiken jóval túl, akkor ma nem lenne egyetlen jó kiadó sem.

– *A kiadók régen mind arra vágytak, hogy ne csak kiadók legyenek-lehessenek, de birtokolják – ahogy mondani szerették – a teljes vertikumot. Hogy legyen nyomdájuk, terjesztési apparátusuk, könyvesboltjaik stb. Ma mi a vágya egy kiadónak? A Századvégnek?*

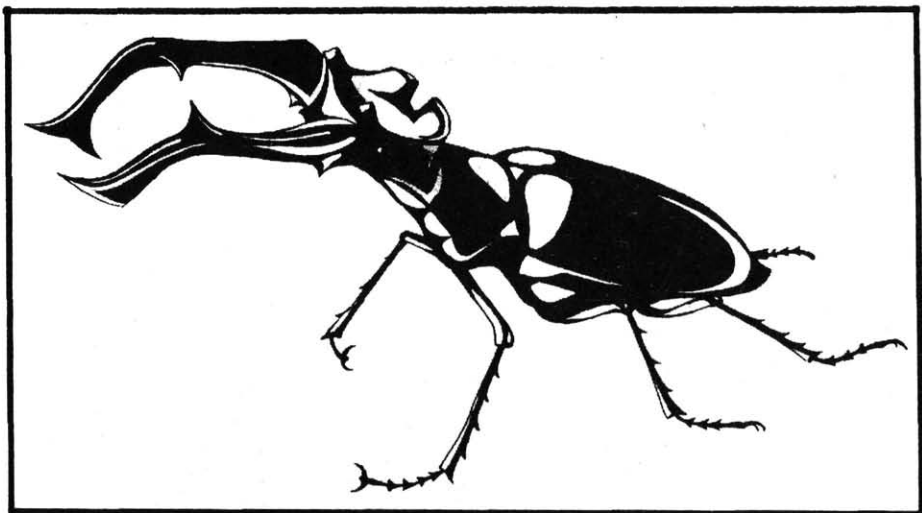
– Arra vágnék, hogy nekem, nekünk csak kiadni kelljen. Legyen működőképes a nyomdaipar, legyen működőképes a könyvkereskedelm, legyen jó könyvesbolti hálózat stb. Persze legyen nagykereskedelem is. Legyen jó információs hálózat. Soroljam még? Én csak kiadni szeretnék. A Századvég a klubot is, a boltot is, régebben a nyomdai kapcsolatot is csak kényszerből vállalta, alakította ki. Mivel nem volt más megoldás. Számunkra, kiadók számára tragikus volt a könyvesboltok ötven, vagy több mint ötven százalékának elvesztése-eltűnése.

– *A gyorsan megszűnt könyvesboltok tulajdonképpen nem is voltak igaziak. Kvázi-könyvesboltok voltak.*

– Ez igaz. De voltak. A szülőfalumban, az ötezer lakosú Sárísa pón volt boltja a Művelt Népnek. Egészen bizonyos, hogy nem volt rentábilis fenntartani. De azért adott el könyvet. Lehet, hogy a József Attila összesből csak kettőt egy év alatt, de annyit igen. Igen sok ilyen község van. Összesen az már ezer példány a József Attila összesből. És ez nem kevés. Nekem tehát igen fontos, hogy mennyi a boltok száma. De az igazi tragédia nem a kis boltok megszűnése, számuk radikális csökkenése volt, hanem a nagykereskedelem csődje. Sok pénze volt a nagykereskedőknél a kiadóknak, a Századvégnek is. Nem biztos, hogy fogjuk még látni ezt a pénzt. A TÉKÁ-val tudjátok mi történt. De a legjobb könyvesbolthálózattal rendelkező Libri sem tud fizetni. A boltok még rendelnek, a központ már alig. Nagyon korlátozottan fizetőképes. Ami még működik, az a Lira és Lant, a Könyvesház és a Könyvtárellátó. Ezek működnek, és szerveződik – talán – néhány új cég. De mivel a nagykereskedelem pénzügyi problémákkal küzd, csak biztosra akar menni. Mondjuk ötven példányt vásárol József Attilából. Ez azt jelenti, hogy mindenféle, tehát még a könyvkereskedelmi beruházást is nekünk, könyvkiadóknak kell állni.

– *Lépjünk közelebb a Századvéghez. Milyen kiadó? Mekkora? Mik a paramétereit?*

– A kiadóban hat fő dolgozik műszakiként, két szerkesztő, négy apparátusi

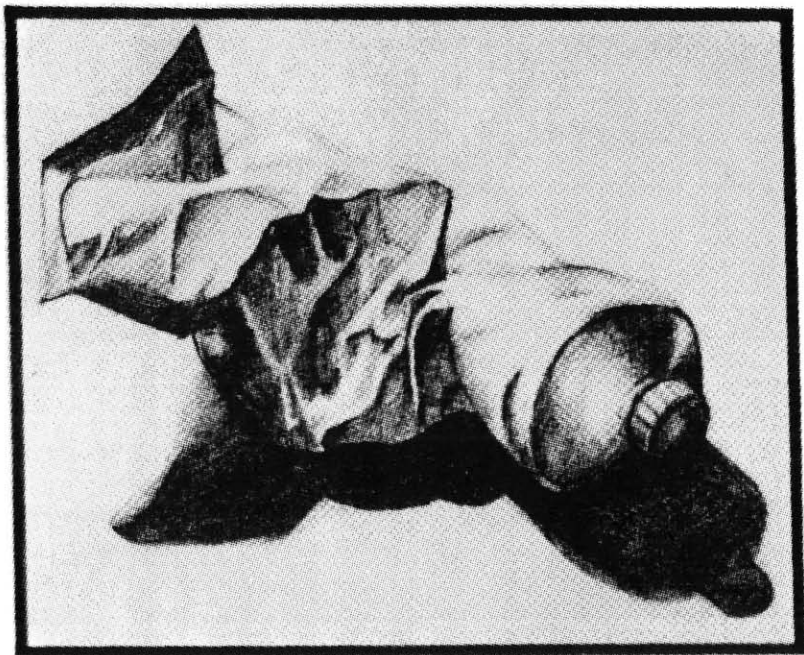

ember. A könyvklubban négy és a könyvesboltban két ember. Persze a háttérben, megbízással sokkal többen: fordítók, géprók, szerkesztők. Ehhez képest érdemes számba venni a kiadott címek számát. A tavalyi címszám 80, az ideji (tervezett) 120. A jövő persze, mint az eddig elmondottakból is következik, a leépítésé. Nem lehet egy 120 értékes könyvet megjelentető kiadót Magyarországon fenntartani. Hogy mennyit lehet kiadni, azt nem tudom. A sötétben tapogatózunk. Abban azért biztos vagyok, hogy a kiadó fenntartható. Közgazdaságilag ugyan csöppet sem racionális, de fenntartható. Megpróbáljuk fenntartani magunkat tíz-tizenkét fővel, és mondjuk hatvan címmel.

– *Szomorúan csengenek mondataid, de az igazság az, hogy a Századvég könyveit bizonyos legendárium övezi. Sok köztük az igazi értelmiségi csemege, a jó értelemben, sőt a legjobb értelemben vett szenzáció. Ha az ember a Suhrkamp kiadói listáit, vagy – mondjuk – a Gallimard Idées sorozatának darabjait nézi, joggal mondhatja: ilyenféle nekünk is van, nálunk is van. A Századvég. Hogyan lehetséges ez?*

– Hát ez igen jól hangzik, nagyon jól is esik, és az igazság az, hogy valami ilyesfélére gondoltunk mi magunk is. Ilyesmit szeretnénk. Persze a mi listáink jóval szűkebbek, profilunk összevontabb. Azt nem illik mondani, hogy jól csináljuk. Szerencsénk volt. Egy ilyen kiadót csak a kialakulatlan viszonyok közepette lehetett létrehozni. Gyakorlatilag nulla befektetéssel indultunk. A másik szerencsénk, hogy a régi struktúra összeomlása miatt, fiatalok lévén, jobban tudtunk alkalmazkodni az új viszonyokhoz. Könnyebben szereztük meg a támogatásokat is. És persze a munkatársak. Mivel a régi rendszer összeomlott, olyan munkatársak váltak „szabaddá” és jöttek hozzánk, akik nemcsak kitűnő szakemberek, elit-értelmiségiek, de élnek-halnak a könyvért. Azt csinálták, amihez a legjobban értettek és amit a legjobban szerettek. Kitűnő csapat jött össze. Persze a szerzők is szabadok voltak. Csak így hozhattuk létre azokat az értékeket, amiket létrehoztunk.

– *A Századvég kínálatát nézve óhatatlanul felmerül a gondolat, hogy itt szuper*

szakembergárda áll a háttérben. Csak ők tudhatják, hogy mi most az igazán „menő”, mi a legfrissebb szellemi csemegé, mit kell mindenképp kiadni. Hogyan állítják össze a hatvan-százhusz címet? Kik „súgnak”?

– Két ember van döntési helyzetben. A tankönyvek és a társadalomtudományi munkák esetében én, a szépirodalmiaknál *Domokos Mátyás*. Az ő merítése persze meglehetősen széles: mögötte-mellette áll a *Holmi* köre, gárdája. Engem volt évfolyamtársaim, barátaim segítenek, akik most már a legkülönbözőbb tanszékeken vannak. Azok is, akikkel együtt voltam Oxfordban. Ez mintegy húsz-huszonkét főből álló társaság. Csak néhány nevet említek: *Voigt Vilmos*, *Komoróczy Géza*, *Benda Gyula*, *Pléh Csaba*... Ők és a társaik több tudományágot is áttekintenek és kötődnek a kiadóhoz. Sorozatszerkesztőként is, rajtam keresztül is. A végső listát természetesen én állítom össze belső kiadói munkatársaim (Gábor Luca, Bácskai István stb.) segítségével: mennyi legyen a tankönyv, mennyi a társadalomtudományi mű, mennyi a szépirodalom stb. Augusztustól októberig nyílt a terep, a viták szeptemberben kezdődnek és november elejére kialakul a következő évi terv, aminek 70–80 százalékát szoktuk teljesíteni. Mert persze lemaradnak művek, jönnek újak – nem lehet nagyon előre tervezni. Mintegy húsz százaléka a műveknek egészen friss, úgy „esik be” a kiadóba, és gyorsan ki kell adni.

– Mennyi azoknak a műveknek a száma, aránya, amelyeket „kívülről” kaptok. Amelyeket nem terveztetek be, csak úgy jöttek, beküldték őket?

– Meg fogtok lepődni. Ezeknek az aránya öt százalék alatt van. No nem a beküldöttekre gondolok, hanem azokra, amelyeket meg is jelentetünk.

– *Mi már elmondtuk, hol látjuk a Századvég helyét a nemzetközi mezőnyben. De hol látod Te? A hazaiban és a nemzetköziben?*

– Azt hiszem a Századvég meglehetősen egyedi helyzetben van, meglehetősen speciális kiadó. A ideál az Oxfordi Blackwell kiadó, amit – egy ösztöndíj jóvoltából – személyesen is jól ismerek. Szóval nem valamiféle University Pressre gondolok, jöllehet elég sok tankönyvet adunk ki.

– *Csak zárójelben említenénk meg, hogy ezek nem csak, sőt talán elsősorban nem is tankönyvek. Általános érdeklődésre számot tartó kézikönyvek és alaplívek. Persze – hivatalból – tankönyvek is. De nem ez a lényegük.*

– Szóval nem az University Pressre gondolok, hanem az említett kiadóra, illetve azokra, amikre ti is céloztatok. Suhrkamp, Fischer, stb. Kicsiben, arányosan persze. A hazaiak közül az Európa, az Atlantis vagy a T-Twins áll hozzánk közel. A profilunk azonban meglehetősen egyedi a magyar mezőnyben.

– *A 3K a könyvtárosok lapja. Üzennél-e valamit a könyvtárosoknak?*

– Azt hiszem, hogy egy olyan rendszerre lenne szükség – én a finn és a skandináv modellt tartanám a leginkább követendőnek –, amelynek keretében a könyvtárak biztos vevőink lehetnének. Valahogy a könyvtárakon keresztül lehetne támogatni a kiadókat. Szóval, hogy – a könyvtárakon keresztül, általuk – növelhetnénk a példányszámot, ők pedig – támogatásból, dotációból – meg tudnák venni mindazt, amit mi kiadunk. Én kifejezetten partnereknek érzem a könyvtárakat. Ők tudják, mit kell megvenniük, én tudom, mit kell kiadni. A versenyhelyzettől én nem félek, sőt. Az érdekeim azonosak a könyvtárosokéival. Egy csónakban evezünk.

– *Ez slussznak is szép lenne, ám egy legeslegutolsó kérdést mégsem tagadhatunk meg magunktól. Te nem egy nagy kiadói apparátus vezetője vagy, hanem meghatározó szellemi irányítója, spiritus rectora a Századvégnek. Ki vagy Te?*

– Első generációs értelmiségi vagyok. Nem véletlenül említettem az interjú során Sárísápot. Onnan származom, felmenőim három-négy generáción keresztül kétlakiak voltak: parasztok és vajúrok. Nagypám is az volt, apám is.

– *Persze egy bányászivadéknak könnyű homlokzatokat, falakat tartania.*

– Hát, hogy könnyű-e?... Mindenesetre Eötvös-kollégista voltam, eleinte történelem-orosz szakos egyetemista, majd néprajz-gazdasági antropológus, végzősként szociológus. Most társadalomtudományokkal foglalkozom, a lehető legszélesebb értelemben, szóval a néprajztól a szociológiáig és a politikai tudományokig. Voltam Soros-ösztöndíjas Oxfordban, tartoztam a Századvég (a folyóirat) köréhez, Orbán Viktorral, Kövér Lászlóval, Stumpf Istvánnal, Wéber Attilával, a folyóiratszerkesztés meghatározó élmény volt számomra. Tanítok is. És folytonosan tanulok. Annak idején például, Komoróczy Géza tanítványként még akkádul is. Ennyi.

– *Köszönjük a beszélgetést.*

Bereczky László – Vajda Kornél

Elkészült az Oracle alapú könyvtári rendszer

ORACLE LIBRARIES

Kinek, mihez ajánljuk?

- könyvtáraknak, dokumentációs központoknak, közgyűjtemények kezelőinek
- kisméretű adatállománytól a többmillió kötetes könyvtárig
- szöveges dokumentumok, kép, videó és hanganyagok felvitelére, tárolására, sokszempontú visszakeresésére

Miért ezt ajánljuk?

- valamennyi könyvtári és információkezelő funkciót ellátó integrált rendszer
- multimédia és teljeskörű periféria kezelés (CD-ROM, videó, optikai lemez)
- hálózatos működés, osztott adatbáziskezelés
- Oracle - a világon és Magyarországon is a legelterjedtebb adatbáziskezelő rendszer
- negyedik generációs fejlesztő környezet
- hardver független, PC-s konfigurációtól a nagylemezes konfigurációig szinte valamennyi létező hardveren működtethető (PC hálózatok, SUN, DEC, IBM RS 6000 stb.)

Aki ezt választotta - a másfélszáz külföldi referencia mellett:

- Budapesti Közgazdaságtudományi Egyetem Központi Könyvtára
- MTA Világgazdasági Kutatóintézet Könyvtára

A rendszer paraméterezhető könyvtára igényei szerint.